

Европейски съд по правата на човека

Рийс срещу Обединеното кралство (Rees v. the United Kingdom)

Жалба № 9532/81

Решение от 17 октомври 1986 г.

(резюме)*

[Чл. 8](#): право на зачитане на личния живот; [чл. 12](#): право на встъпване в брак

Понятието “зачитане” не е строго определено, особено що се отнася до позитивните задължения на държавата. Изискванията на чл. 8 не се простират толкова надалече, че да задължават Обединеното кралство да промени самата основа на системата си за регистриране на гражданското състояние, с цел да осигури на транссексуалните лица удостоверения за раждане, в които да е вписан новопридобитият им пол.

Факти по делото

При раждането си през 1942 г. жалбоподателят притежавал всички физически и биологически характеристики на дете от женски пол и бил вписан в регистъра за ражданията като момиче, с име Бренда Маргарет Рийс. От най-ранна детска възраст обаче, той проявявал мъжко поведение и имал външен вид, будещ колебание относно пола му. През 1970 г., след като научил, че трансексуалността е медицински признато състояние, той се подложил на лечение с хормони и започнал да развива вторични мъжки белези. През 1971 г. променил името си на Брендън Марк Рийс, а през 1977 г. – на Никълъс Олбън Рийс. Поискал и получил нов паспорт, съдържащ новите му имена. Първоначално му било отказвано да се впише и “господин”, което било сторено по-късно, през 1984 г.

През 1974 г. той се подложил на хирургическа намеса за промяна на пола. Заплащането на лечението и операцията било поето от Националната здравна служба.

Жалбоподателят направил няколко неуспешни опита да убеди членове на парламента в необходимостта от законодателно уреждане на положението на транссексуалните. През ноември 1980 г. адвокатът му отправил официално искане за поправка на грешка в регистъра за ражданията. В подкрепа на това си искане жалбоподателят представил медицинско заключение, в което се застъпвало мнението, че от четирите критерии за определяне на пола – хромозомен пол, гонаден

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

пол, видим пол и психологически пол – най важен бил последният, тъй като определял социалната активност и роля на зрелия индивид. Според експерта психологическият пол бил предопределен още при раждането, макар и да се проявявал по-късно, и тъй като при жалбоподателя той бил мъжки, следвало да бъде регистриран с него.

Искането не било удовлетворено. Компетентният орган приел, че становището относно психологическия пол на жалбоподателя не е решаващо и че, при липса на медицинско заключение относно другите три приети критерии, не може да се прецени дали е налице грешка в регистъра. Жалбоподателят не представил други доказателства.

С изключение на акта за раждане, във всичките си официални документи той бил вписан като мъж.

Резюме на решението на Европейския съд

I. По твърдението за нарушение на чл. 8

Жалбоподателят твърди, че е жертва на национални законодателство и практика, противоречащи на правото му на зачитане на личния живот, гарантирано от чл. 8. Той се оплаква по-специално, че продължава да му се издава удостоверение за раждане, в което полът му е посочен като женски. Той поддържа, че такова удостоверение представлява неопровержимо свидетелство за пола му във всички случаи, в които той е от значение, което, като разкрива несъответствието между видимия и официалния му пол, му причинява притеснение и унижение всеки път, когато се налага да го представи.

“Съдът вече е приел по не един повод, че, макар и основната цел на чл. 8 да е защитата на индивида срещу произволна намеса от страна на държавните власти, в добавка към това може да има и позитивни задължения, свойствени на едно ефективно зачитане на личния живот, макар и подчинени на свободата на преценка на държавата (виж като най-скорошен пример решението от 28.05.1985 г. по делото [Абдулазис, Кабалес и Балкандали](#)¹, А.94, стр. 33-34, § 67).

В настоящия случай трябва да се преценят именно съществуването и обхватът на такива “позитивни задължения”. Сам по себе си, отказът да се поправи регистърът за ражданията или да се издават удостоверения за раждане, чието съдържание се отличава от това на регистъра, не може да се счита за намеса.

Както Съдът изтъкна в решението си по делото *Абдулазис, Кабалес и Балкандали*, понятието “зачитане” не е строго определено, особено що се отнася до тези позитивни задължения. Като се имат предвид разнообразните практики, следвани в договарящите държави и преобладаващите в тях ситуации, изискванията на това понятие ще варират значително в отделните случаи. Тези забележки важат особено за настоящия случай.”

Съдът отбелязва различните разрешения, възприети в отделните страни по отношение на статута на транссексуалните, и намира, че общото между тях е малко и че правото в тази област е в период на преход. “В съответствие с това, касае за

---

¹ Abdulaziz, Cabales and Balkandali

област, в която договарящите държави разполагат с широка свобода на преценка.” Съдът припомня, че при преценката за съществуването на позитивни задължения трябва да се държи сметка за баланса между интересите на обществото и на индивида.

“В Обединеното кралство нито законодателят, нито съдът, са възприели единно, общо разрешение относно гражданското състояние на транссексуалните, подложили се на хирургическа операция. При това, не съществува единна система за регистриране на гражданското състояние, а отделни регистри за раждания, брак, смърт и осиновяване. Те регистрират съответните събития така, както са станали, без, освен при изключителни обстоятелства, да се вписват промени (в име, адрес и пр.), каквито се отбелязват в други държави. Все пак, транссексуалните, както и всеки в Обединеното кралство, са свободни да променят по свое желание малките и фамилните си имена. Също така, могат да им бъдат издадени официални документи с избраните от тях имена и, ако полът въобще се споменава, с посочване на предпочитания от тях пол, чрез съответното обозначение – г-н, г-жа, г-ца. Тази свобода им дава значително предимство в сравнение с държави, където всички официални документи трябва да бъдат съобразени със записванията в регистъра. Обратно на това, отрицателната страна е, както подчертава и жалбоподателят, че тъй като правната система на страната не предвижда правно валидни удостоверения за граждански статут, такива лица трябва при случай да доказват идентичността си посредством удостоверение за раждане, което е или заверено копие, или извлечение от регистъра за ражданията. Характерът на този регистър, който при това е публичен, е такъв, че удостоверенията сочат биологичния пол, който лицата са имали при раждането си. Представянето на такова удостоверение не е стриктно правно изискване, но на практика може при случай да бъде поискано за определени цели. Ясно е, също така, че Обединеното кралство не признава на жалбоподателя характеристиката на мъж за всички социални цели. Така, вижда се, че на настоящия етап на развитие на националното право на него ще се гледа като на жена, *inter alia*, по отношение на брака, пенсионните права и някои видове трудова заетост.”

Жалбоподателят и Комисията считат, че това положение е несъобразно с чл. 8, тъй като няма никакво оправдание, свързано с обществения интерес. Те сочат за пример някои договарящи държави, които наскоро са приели възможност за промяна в първоначалното вписване на пола.

“Съдът не намира тези аргументи за убедителни. Да се изисква от Обединеното кралство да последва примера на други договарящи държави е от определена гледна точка равнозначно на изискване то да приеме система за определяне и регистриране на гражданското състояние, принципно еднаква с тяхната. Макар и със закъснение и с някои опасения от страна на властите, Обединеното кралство се е наело да задоволи исканията на жалбоподателя в най-пълната степен, която системата допуска. Докато изискването за постигане на справедлив баланс (...) може да налага, в интерес на лица в положението на жалбоподателя, инцидентни привеждания на съществуващата система в съответствие, то не може да породи пряко задължение за Обединеното кралство да промени самата ѝ основа.

Ако се тълкува малко по-тясно, на оплакването на жалбоподателя може да се погледне като на искане за такова инцидентно привеждане в съответствие, под формата на отметка в настоящия регистър за ражданията. Съдът отбелязва, че разрешените понастоящем добавки относно осиновяване и припознаване също се отнасят до събития, станали след раждането, и че в това отношение те не се различават от исканата от жалбоподателя отметка. Те обаче регистрират факти с правно значение и са предназначени да осигурят, че регистърът ще изпълнява целта си да предоставя достоверно записване при установяването на семейни връзки, с оглед на наследяване, законен произход и разпределяне на собственост. Исканата отметка, от своя страна, би установила само, че заинтересуваното лице занапред принадлежи към другия пол. Освен това, така вписаната промяна не може да означава придобиване на всички биологически характеристики на другия пол. Във всеки случай, отметката не би могла сама по себе си да представлява ефективна гаранция за осигуряване на ненакърнимостта на частния живот на жалбоподателя, тъй като би разкривала промяната в половата му идентичност.

С оглед на това, той иска също така промяната и съответната отметка да бъдат запазени в тайна от трети лица. Такава секретност обаче не може да се постигне, без преди това основно да се измени настоящата система за поддържане на регистъра за ражданията, така че да се забрани публичният достъп до вписванията, направени преди отметката. Секретността би могла да доведе и до значителни нежелани резултати и до засягане на целта и функцията на регистъра за ражданията, като усложни фактически въпроси, поставящи се, между другото, в сферата на семейното и наследствено право. Освен това, не би било зачетено положението на трети лица, включително държавни органи (например военните) или частни корпорации (например животнозастрахователни компании), като биха били лишени от информация, която имат законен интерес да получат. (...)

Като се имат предвид широката свобода на преценка, която трябва да се предостави на държавата в тази област, и значението на защитата на интересите на другите при постигане на нужния баланс, произтичащите от чл. 8 позитивни задължения не могат да се простират толкова надалече.

Този извод не се променя от обстоятелството, че Обединеното кралство е съдействало при медицинското обслужване на жалбоподателя. В настоящия случай фактът, че медицинските служби не са отложили предоставянето на медицинска и хирургическа намеса до пълното проучване и разрешаване на всички правни аспекти на положението на лица като жалбоподателя, очевидно го е облагодетелствал и е допринесъл за свободата му на избор.

Следователно, при обстоятелствата на настоящия случай, не е налице нарушение на чл. 8.²

Все пак, Съдът осъзнава сериозността на проблемите, засягащи тези хора, и страданията, които те понасят. Конвенцията винаги трябва да се тълкува и прилага в светлината на съвременните обстоятелства. Нуждата от подходящи правни мерки, следователно, трябва да се преразглежда, по-специално с оглед на научните и обществени развития.”

---

² Решението е взето с мнозинство от 12 срещу 3 гласа.

II. По твърдението за нарушение на чл. 12

“Жалбоподателят се оплаква от безспорния факт, че според действащото в Обединеното кралство законодателство не може да сключи брак с жена.

По мнение на Съда, правото на встъпване в брак, гарантирано от чл. 12, се отнася до традиционния брак между лица от противоположен биологически пол. Това личи и от формулировката на текста, която показва, че чл. 12 има за главна цел да защити брака като основа на семейството. Освен това, чл. 12 предвижда, че упражнението на това право е подчинено на националните закони на договарящите държави. Въвежданите с тях ограничения не бива да засягат правото по такъв начин или до такава степен, че да посегнат на самата му същност. За правните пречки, установени в Обединеното кралство за брак между лица, които не са от противоположен биологически пол, не може да се каже обаче, че имат подобен ефект.

Следователно, в настоящия случай няма нарушение на чл. 12.”³

---

³ Решението е единодушно.